

اثر بخشی تکلیف شناخت اجتماعی بر پذیرش اجتماعی دانش آموزان

فاطمه جعفری^۱، سارا زین العابدینی^۲

^۱دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه پیام نور یاسوج، یاسوج، ایران

^۲دانشجوی کارشناسی ارشد آموزش پیش دبستانی، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی ایران، تهران، ایران

چکیده

هدف پژوهش حاضر اثربخشی تکلیف شناخت اجتماعی بر پذیرش اجتماعی دانش آموزان بود. روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع آزمایشی بود. جامعه آماری شامل دانش آموزان مقطع ابتدایی دختر (۸ تا ۱۱ سال) شهر خرامه بود. از بین جامعه آماری ۳۶ نفر به روش نمونه گیری در دسترس انتخاب و به شیوه تصادفی در دو گروه برابر ۱۸ نفری کنترل و آزمایش جایگزین شدند. ابزار این پژوهش عبارت بودند از: پرسشنامه پذیرش اجتماعی و جلسات آموزشی تکلیف شناختی اجتماعی. داده های حاصل از پرسشنامه با استفاده از روش تحلیل کواریانس تجزیه و تحلیل شد. نتایج نشان داد تکلیف شناخت اجتماعی بر پذیرش اجتماعی دانش آموزان تاثیر دارد.

واژه های کلیدی: تکلیف شناخت اجتماعی، پذیرش اجتماعی، دانش آموزان

مقدمه

شناخت اجتماعی مجموعه فرآیندهایی است که به افراد اجازه می‌دهد تا با یکدیگر تعامل داشته باشند (آندرد، ۲۰۱۴). شناخت اجتماعی پیش نیاز تعامل در محیط‌های اجتماعی، توانایی فهم درست مقاصد، هیجان‌ها و عقاید دیگران است. در حقیقت افراد برای برقراری یک ارتباط مناسب می‌بایست در حیطه شناخت اجتماعی توانمندی‌هایی داشته باشند (اسمیت، ۲۰۰۷). هدف از شناخت اجتماعی، ارائه مدل‌های مبسوط و دقیق اطلاعات اجتماعی مبتنی بر روانشناسی شناختی بوده که مرکب از دو حوزه روانشناسی شناختی و روانشناسی اجتماعی است. تلفیق رویکرد شناختی و روانشناسی اجتماعی، تاریخ طولانی دارد و بیش از همه مدیون تاثیر افکار روانشناسانی همچون کورت لوین (۱۸۹۰) و فریتزهایدر (۱۹۸۶) است (علیزاده فرد و زارع، ۱۳۹۷). در تبیین فرآیند شناخت اجتماعی دیدگاه‌های مختلفی وجود دارد؛ نمونه‌ای از نظریه‌هایی که تابع این دیدگاه هستند، نظریه کلاسیک ناهماهنگی فستینگر^۵ است (س.ت. فیسک و تیلور، ۲۰۱۷). دانینگ (۲۰۱۵)، در یکی از کتاب‌های ارزشمند خود به تبیین تاریخی این دیدگاه پرداخته است. فلاول (۱۹۹۸؛ به نقل از مختاری، ۱۳۹۰) بیان داشت مسئله شناخت اجتماعی مبتنی بر همدلی در دهه ۱۹۸۰ آغاز شده و در حال حاضر حوزه غالب پژوهش‌ها در این زمینه می‌باشد. به عبارت دیگر شناخت اجتماعی و در نهایت روابط اجتماعی موفق مستلزم داشتن مکانیسم خاصی برای درک حالات درونی دیگران و دنیای آنهاست. روان‌شناسان؛ جامعه‌پذیری و پذیرش اجتماعی را به عنوان مبارزه ای فرد و جامعه تلقی می‌کنند و می‌گویند فرد مدام در حال گرایش به دور افکندن قید و بندهای اجتماعی و هنجارهای جامعه است و آنها کسب شناخت (دانش) را نیز نتیجه رویارویی و مجادله فرد (ذهن) و محیط می‌دانند. پذیرش اجتماعی را روان‌شناسان فرایندی می‌دانند که طریق آن کودک هنجارهای والدین را صورت عمقی می‌پذیرد و به سبک من برتر را، محیط تهیه می‌بیند، عوامل اجتماعی با تشکیل این در پدیده به عنوان فرد منتقل می‌شوند و بدین شکل فرد جامعه پذیر می‌گردد. بدون تردید رفتار انسان تا حدود زیاد بستگی به عوامل ارثی زیست شناختی (بیولوژیکی) دارد. کودک فقط به علت انسان بودن، می‌تواند اعمال و رفتاری را انجام دهد که از عهده حیوانات پست در نمی‌آید از جمله اینکه مغز بزرگ و پیچیده انسان، او را قادر می‌سازد تا معانی را به کارگیرد و با استفاده از زبان و قدرت کلامی ارتباط برقرار کند. اساس و مبنای رفتار عوامل تن کارشناختی (فیزیولوژیکی) و عوامل محیطی هستند و ویژگیهای جسمانی مانند رنگ چشم و پوست و... از قوانین ارثی تبعیت می‌کنند به طور کلی نوع محیط بزرگ شده کودک و عوامل موجود در آن می‌تواند در نوع جامعه‌پذیری و پذیرش اجتماعی آن نقش بسزایی داشته باشد به صورتی که

1-Smyth

2-Kort Levin

3-Fritz haider

4-Festinger

5-Fisk and Teylor

6-Daning

7-Flavell

نوع تربیت والدین و برخورد درست آنها با کودکان می توان تأثیرات منفی و یا مثبتی بر روی آن بگذارند که هر کدام می تواند تأثیر مخرب یا مفیدی بر روی جامعه داشته باشد. رفتار غیر اکتسابی و آموزش آن توسط والدین به فرزند نتیجه و حاصل اثرات متقابل عوامل ساختی و محیطی است هر چند که ماهیت این در هم ورزی به گونه ای متفاوت و احتمالاً "کمتر آشکار" می شود و به نظر می رسد کودک زندگی را با نیازها و سائقه های بنیادی جسمانی و نیز یکی شروع می کند. در عین حال نیز از آغاز دارای بازتاب ها در رفتارهایی چون بلعیدن و مکیدن و... است. اگر والدین بتوانند درک و شناخت عمیق و دقیق تری از رفتار فرزند را به خود او بفهمانند در پذیرش فرد و کودک در امعه کمک بالایی داشته و با شنا سایی طبقه اجتماعی خانواده به آسانی می توان به ارزشهای خانواده پی برد زیرا هر طبقه اجتماعی ارزشهای خاص و مربوط به خود را داراست و هدف از شیوه های تربیت پذیری کودک به والدین تغییر ارزش ها و رفتارهای نامطلوب والدین نسبت به کودکان می باشد تا بتواند با پذیرش اجتماعی در جامعه آشنا گردد (کریمی ، ۱۳۸۵)

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع آزمایشی بود.

جامعه آماری، نمونه و روش نمونه گیری

جامعه آماری شامل دانش آموزان مقطع ابتدایی دختر (۱۱ تا ۸ سال) شهر خرامه بود. از بین جامعه آماری ۶۰ نفر به روش نمونه گیری در دسترس انتخاب و به شیوه تصادفی در دو گروه برابر ۳۰ نفری کنترل و آزمایش جایگزین شدند.

ابزار اندازه گیری

پرسش نامه پذیرش اجتماعی :

این پرسش نامه دارای ۴۰ سوال دو گزینه ای است که گزینه های آن عبارتند از بله و خیر است که جهت سنجش جامعه پذیری و پذیرش افراد در اجتماع است و اینکه اگر مطابق کلید جواب دهد ۱ و مخالف کلید نمره ۰ به آن تعلق می گیرد این پرسش نامه در سال ۱۹۷۰ طراحی شده است که طبق هنجار گزینی ایرانی کودکان در حدود ۶۳ درصد تمایل به پذیرش اجتماعی دارند شیوه اجرای این آزمون هم به صورت گروهی است هم به صورت فردی که تحقیق حاضر به روش گروهی صورت گرفته است و مدت اجرای آزمون در حدود ۳۰ دقیقه است و طبق تحقیقات انجام شده این آزمون ۶۷ درصد و پایایی آن ۷۰ درصد بوده است . که روایی این توسط راتوس در سال ۱۳۷۸ که بررسی یک سری از دانش آموزان شهر نیویورک اجرا شده است که ایا پذیرش اجتماعی در بین کودکان دارای سرپرست تفاوت دارد یا نه که نتایج نشان میدهد تفاوت بین این کودکان وجود دارد(رهنما، ۱۳۸۴)

خلاصه جلسات اجرای بسته آموزشی

جلسات	عنوان	اهداف	محتوای آموزشی	تکلیف
۱	برقراری ارتباط	آشنایی با شرکت کننده ها و مشکلات آنها	صحبت درباره مشکلات شرکت کننده ها	ثبت مشکلات فعلی
۲	معرفی بسته آموزشی و توضیح نحوه انجام بازی	شناخت و تقویت حواس	بازی شناخت و تقویت حواس	مشاهده رفتار دانش آموزان در حین انجام تکالیف و ثبت

مشاهدات			ها، انجام بازی اول	
مشاهده رفتار دانش آموزان در حین انجام بازی و ثبت مشاهدات	بازی آشنایی با هیجان‌ها و انواع هیجان‌ها	آشنایی با هیجان‌ها و انواع هیجان‌ها	انجام بازی آشنایی با هیجان‌ها (قست اول) و انواع هیجان‌ها	۳
مشاهده رفتار دانش آموزان در حین انجام بازی و ثبت مشاهدات	بازی آشنایی با هیجان‌ها و رنگ آمیزی	آشنایی با انواع هیجان‌ها، رنگ آمیزی و انتخاب رنگ‌ها و تنوع در رنگ آمیزی	انجام بازی آشنایی با هیجان‌ها (قسمت دوم) و رنگ آمیزی	۴
مشاهده رفتار دانش آموزان در حین انجام بازی و ثبت مشاهدات	بازی درک و شناسایی هیجان‌ها	درک و شناسایی هیجان‌ها	انجام بازی درک و شناسایی هیجان‌ها (تشخیص هیجان‌ها، تشخیص هیجان چهره‌ای، تشخیص وضعیت هیجانی)	۵
مشاهده رفتار دانش آموزان در حین انجام بازی و ثبت مشاهدات	بازی همدلی، همدردی، شفقت	تقویت همدلی، همدردی، شفقت	انجام بازی همدلی، هم‌دردی، شفقت	۶
مشاهده رفتار دانش آموزان در حین انجام بازی و ثبت مشاهدات	انجام بازی پیامدهای هیجانی همدلی	درک پیامدهای هیجانی همدلی	انجام بازی پیامدهای هیجانی همدلی	۷
مشاهده رفتار دانش آموزان در حین انجام بازی و ثبت مشاهدات	انجام بازی همدلی	درک مفهوم همدلی	انجام بازی همدلی	۸

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

داده‌های حاصل از پرسشنامه با استفاده از روش تحلیل کواریانس تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها

جدول ۱ میانگین و انحراف معیار نمرات مقیاسها برای گروه‌های آزمایش و گواه

مقیاس	گروه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
			پیش‌آزمون	پس‌آزمون	آزمون پیگیری			
پذیرش	آزمایش	۳۰	۲۰/۱۳	۳/۳۱	۴۹/۸۷	۲/۸۴	۵۱/۶۳	۱/۸۶
اجتماعی	گواه	۳۰	۲۱/۸۵	۳/۹۲	۱۸/۳۰	۴/۲۳	۱۶/۳۲	۴/۵۷

میانگین نمره پذیرش اجتماعی گروه آزمایش در پس‌آزمون نیز در مقایسه با گروه کنترل افزایش قابل توجهی داشته است.

جدول ۲. نتایج آزمون‌های چندمتغیری روی میانگین پس‌آزمون متغیر پژوهش			
نام آزمون	مقدار	F	p
آزمون اثر پیلایی	۰/۸۷	۶/۲۳	۰/۰۰۱
آزمون لامبدای ویلکز	۰/۱۷	۱۲/۳۲	۰/۰۰۱
آزمون اثر هتلینگ	۵/۸۷	۲۱/۴۳	۰/۰۰۱
آزمون بزرگترین ریشه روی	۵/۸۷	۸۶/۱۲	۰/۰۰۱

نتایج آزمون‌های چندمتغیره نشان می‌دهد که گروه‌های پژوهش در پس‌آزمون و آزمون پیگیری با هم متفاوت هستند؛ به منظور تعیین دقیق تفاوت از آزمون کواریانس و تعقیبی استفاده شد که در ادامه به آن پرداخته می‌شود:

جدول ۳. نتایج تحلیل کواریانس برای فرضیه دوم					
منبع	مجموع	درجه	میانگین	F	Sig
تغییرات	مجذورات	آزادی	مجذورات		
تکرار	۶۲۵۵/۸۲	۱	۶۲۵۵/۸۲	۲۴/۳۳	۰/۰۰۱
آزمون پذیرش اجتماعی و گروه					

در جدول ۳ مقدار $F=24/33$ در سطح $(P < 0/001)$ نشان دهنده تفاوت معنی‌دار نمرات در بین گروه در مراحل آزمون است. این نتایج حاکی از آنست که برنامه آموزش تکلیف شناخت اجتماعی اجرا شده سبب افزایش پذیرش اجتماعی گروه تحت آموزش شده است. مقاسه میانگین نمرات پذیرش اجتماعی در مراحل دو گانه آزمون در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴. مقایسه میانگین نمرات پذیرش اجتماعی در گروه آزمایش در مراحل دو گانه آزمون		
مقایسه متقابل بین	اختلاف میانگین	سطح معنی داری
مراحل		
پیش آزمون / پس آزمون	+۲۹/۶۵	<۰/۰۰۱

مقایسه میانگین‌ها در سه مرحله آزمون در جدول ۴ نشان داد که نمرات پذیرش اجتماعی برای گروه تحت آموزش و نمرات پس‌آزمون نسبت به پیش‌آزمون ($P < 0/001$) به صورت معناداری بالاتر است.

بحث و نتیجه گیری

نتایج نشان داد آموزش شناخت اجتماعی بر پذیرش اجتماعی تاثیر معنادار دارد و موجب افزایش آن می‌شود. در تبیین این یافته باید گفت: شناخت اجتماعی به عنوان ظرفیت فرد برای شناخت خود و دیگران از روی حالت‌های بدنی و ذهنی و ظرفیت مربوط به امور اجتماعی برای برقراری ارتباط با هموعان خود و مدیریت هیجانات و احساسات خویش در روابط بین فردی تعریف شده است (دودل، فدر، رسلر و گریمین؛ ۲۰۲۰). توانایی تفکر و جامعه پذیری باعث شکل‌گیری شناخت اجتماعی می‌شود که شامل همه‌ی مهارت‌های مورد نیاز افراد برای درک تمایلات، هیجانات و احساسات دیگران می‌شود (گرین والد و لای؛ ۲۰۲۱). و به عنوان مطالعه فرآیندهای ذهنی که شامل درک، توجه کردن، به یاد آوردن، فکر کردن درباره چیزی و در نهایت حس کردن افراد در دنیای اجتماعی توصیف شده است (کالابرو و نارو؛ ۲۰۲۱). شناخت اجتماعی، شناسایی تفاوت‌ها و تطبیق دادن پاسخ خود با عوامل اجتماعی است که در نهایت به تصمیم‌گیری‌های سطحی و یا تسلط بر مسائل بین فردی منجر می‌شود (کامینگ، ۲۰۱۵).

یکی از مفاهیم روانشناختی که اخیراً توسط دانشمندان علوم تربیتی مطرح گردیده است، پذیرش اجتماعی می‌باشد. این موضوع نیز یکی از نیازهای اساسی افراد بشر در طول تاریخ بوده است. انسان‌های اولیه در اکثر دوران تاریخ خود احتمالاً در دسته‌ها و گروه‌های کوچک زندگی می‌کردند و به دنبال یافتن غذا بودند و در مواقعی در معرض خطر حمله موجودات درنده قرار می‌گرفتند. به عقیده بالبی (۱۹۸۲)، نقل از شریفی درآمدی، (۱۳۸۱). در طول تاریخ بشری در صورت کمک اطرافیان، انسان‌ها به بهترین وجه قادر به رویارویی با بحران‌ها و روبرو شدن با خطرات بوده‌اند. بدین‌گونه در طبیعت ما نیاز به دلبستگی‌های نزدیک استقرار یافته است تا بتوانیم از حمایت خانواده و اطرافیان برخوردار گردیم. آنگونه که از تعاریف مختلف پذیرش اجتماعی استنباط می‌شود، آن عبارت است از میزان ادراک فرد از این که مورد توجه و علاقه دیگران بوده، از دیدگاه آنان فردی ارزشمند است و چنانچه دچار مشکل شود به او یاری می‌رسانند بیابانگرد، (۱۳۸۳). منابع پذیرش اجتماعی فراهم شده برای فرد نیز متنوع هستند. در این طیف گسترده، پذیرش بر اساس حمایت گروه‌هایی از قبیل خانواده، گروه همسالان، دوستان، خویشاوندان، مغازه‌دار محله، معلمان، همکاران، و سایرین قرار دارند. برخی از این گروه‌ها به طور رسمی و برخی دیگر به صورت غیررسمی تأمین‌کننده پذیرش اجتماعی برای فرد هستند. مطالعات پژوهشی نشان داده است افرادی که از سیستم پذیرش اجتماعی خوبی برخوردارند، نسبت به زندگی خود خوشبین‌ترند (حریری، ۱۳۸۱).

^۱-Dodell, Feder, Ressler & Germinie

^۲-Greenwald & Lai

^۳-Calabro & Naro

^۴Cummings

منابع

۱. رهنما، محمدرضا (۱۳۸۴). شیوه های فرزندپروری. انتشارات باران، تهران.
۲. کری، جerald. (۱۳۹۷). نظریه و کاربرد مشاوره و روان درمانی. (ترجمه یحیی سید محمدی). تهران: آرسباران. (۲۰۱۳).
۳. عزیزاده فرد، مهتری، زارع، مجتبی. (۱۳۹۷). اثربخشی هنر درمانی با رویکرد نقاشی درمانی بر کاهش اختلالات رفتاری کودکان بی سرپرست و بدسرپرست. *فصلنامه توانمند سازی کودکان استثنایی*، ۷(۱۹)، ۲۶-۳۶.
۴. مختاری، وحید (۱۳۹۰). ساخت و بررسی ویژگی های روان سنجی پرسشنامه شناخت اجتماعی (دانشجویان شاد). *نشریه شناخت اجتماعی*، ۷(۲)، ۱۴۴-۱۲۳.
۵. حریری، آنجلا (۱۳۸۱). مقایسه میزان رضایت شغلی کتابداران شاغل در کتابخانه های مرکزی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی و دانشگاه های تابعه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری واقع در مراکز استان های کشور. پایان نامه دکترای کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.
۶. بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۸۳). روش های افزایش عزت نفس در کودکان و نوجوانان. تهران، انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.
7. Andrade, B. F., Browne, D. T., & Tannock, R. (2014). Prosocial skills may be necessary for better peer functioning in children with symptoms of disruptive behavior disorders. *PeerJ*, 2, e487.
8. Contreras-Huerta, L. S., Pisauro, M. A., & Apps, M. A. (2020). Effort shapes social cognition and behaviour: A neuro-cognitive framework. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 118, 426-439.
9. Decety, J., & Cowell, J. M. (2015). Empathy, justice, and moral behavior. *AJOB neuroscience*, 6(3), 3-14.
10. Epley, N., Kardas, M., Zhao, X., Atir, S., & Schroeder, J. (2022). Undersociality: miscalibrated social cognition can inhibit social connection. *Trends in Cognitive Sciences*.

11. Findlay, L. C., Girardi, A., & Coplan, R. J. (2006). Links between empathy, social behavior, and social understanding in early childhood. *Early Childhood Research Quarterly, 21*(3), 347-359.
12. Flavell, J. H. (1982). On cognitive development. *Child development, 1*-10.
13. Fontenelle, L. F., Soares, I. D., Miele, F., Borges, M. C., Prazeres, A. M., Rangé, B. P., & Moll, J. (2009). Empathy and symptoms dimensions of patients with obsessive-compulsive disorder. *Journal of Psychiatric Research, 43*(4), 455-463.
14. Hojat, M. (2016). Empathy in health professions education and patient care.
15. Javed, A., & Charles, A. (2018). The importance of social cognition in improving functional outcomes in schizophrenia. *Frontiers in psychiatry, 9*, 157.
16. Kemper, K. J., & Khirallah, M. (2015). Acute effects of online mind-body skills training on resilience, mindfulness, and empathy. *Journal of evidence-based complementary & alternative medicine, 20*(4), 247-253.
17. Le Berre, A. P. (2019). Emotional processing and social cognition in alcohol use disorder. *Neuropsychology, 33*(6), 808.
18. Lin, C. Y., Imani, V., Majd, N. R., Ghasemi, Z., Griffiths, M. D., Hamilton, K., ... & Pakpour, A. H. (2020). Using an integrated social cognition model to predict COVID-19 preventive behaviours. *British journal of health psychology, 25*(4), 981-1005.
19. de Acedo Lizarraga, M. L. S., Ugarte, M. D., Cardelle-Elawar, M., Iriarte, M. D., & de Acedo Baquedano, M. T. S. (2003). Enhancement of self-regulation, assertiveness, and empathy. *Learning and Instruction, 13*(4), 423-439.
20. Meuwese, R., Cillessen, A. H., & Güroğlu, B. (2017). Friends in high places: A dyadic perspective on peer status as predictor of friendship quality and the mediating role of empathy and prosocial behavior. *Social Development, 26*(3), 503-519.
21. Rodriguez, V., Aas, M., Vorontsova, N., Trotta, G., Gadelrab, R., Rooprai, N. K., & Alameda, L. (2021). Exploring the interplay between adversity, neurocognition, social cognition, and functional outcome in people with psychosis: a narrative review. *Frontiers in Psychiatry, 12*, 596949.

22. Smyth, T. (1996). Reinstating the person in the professional: reflections on empathy and aesthetic experience. *Journal of Advanced Nursing*, 24(5), 932-937.
23. Spaulding, S. (2018). *How we understand others: Philosophy and social cognition*. Routledge.
24. Schurz, M., Radua, J., Tholen, M. G., Maliske, L., Margulies, D. S., Mars, R. B., ... & Kanske, P. (2021). Toward a hierarchical model of social cognition: A neuroimaging meta-analysis and integrative review of empathy and theory of mind. *Psychological Bulletin*, 147(3), 293.
25. Van Lissa, C. J., Hawk, S. T., & Meeus, W. H. (2017). The effects of affective and cognitive empathy on adolescents' behavior and outcomes in conflicts with mothers. *Journal of Experimental Child Psychology*, 158, 32-45.